

## STANE KREGAR – ŽIVLJENJE IN DELO

Stane Kregar se je rodil leta 1905 v Zapužah pri Dravljah in umrl leta 1973 v Ljubljani. V letih 1917–1925 se je šolal na Škofijski klasični gimnaziji v Zavodu sv. Stanislava v Šentvidu nad Ljubljano. Po maturi je vstopil v bogoslovje in študiral na Teološki fakulteti v Ljubljani, v duhovnika je bil posvečen leta 1929. Ljubljanski škof Gregorij Rožman ga je določil za naslednika umrlega profesorja risanja Gašperja Porente na Škofijski klasični gimnaziji in Kregar si je izbral študij na Akademiji likovnih umetnosti v Pragi, kjer je v letih 1930–1935 študiral v razredu profesorja Maxa Švabinskega. Po koncu študija se je leta 1935 vrnil v Ljubljano in poučeval na Škofijski klasični gimnaziji do nemške zasedbe leta 1941, po izselitvi Zavoda pa se je pouk do leta 1945 nadaljeval v Baragovem semenišču za Bežigradom. Po vojni je Kregar opustil pedagoški poklic in je do smrti ustvarjal kot svobodni umetnik.

Kregar je eden osrednjih slovenskih slikarjev 20. stoletja, ustvaril je kakovosten in obsežen posvetni in sakralni opus, ki šteje okrog 600 slik, likovno opremo za okrog sto cerkva na celotnem slovenskem ozemlju ter številne knjižne ilustracije. Delal je v raznolikih likovnih tehnikah: na papirju (svinčnik, oglje, tempera, gvaš) in platnu (olje), ustvarjal je v monumentalnih slikarskih tehnikah (freska, mozaik, zgrafit, vitraj) in načrtoval umetnoobrtne izdelke (tapiserija, vezenina, intarzija). Tako širokega tehničnega znanja in obvladovanja različnih zvrsti slikarstva ni imel noben Kregarjev sodobnik. Prvo večjo pregledno razstavo je imel leta 1950 v Moderni galeriji v Ljubljani, veliko retrospektivno razstavo pa v isti galeriji v letih 1971–1972. Kregar je leta 1971 prejel Prešernovo nagrado za življenjsko delo.

Kregar je ustvarjal v štirih slogih, ki kažejo razvoj likovne umetnosti doma in na tujem: nadrealizem, poetični barvni realizem, abstrakcija in nova figuralika. Sredi tridesetih let je v našem prostoru pionirsko nastopil v nadrealističnem slogu, od konca tridesetih let do začetka petdesetih let je slikal v poetičnem realističnem slogu (sprva z izrazito simbolistično noto), v zgodnjih petdesetih letih je začel geometrijsko preoblikovati realne podobe in je po letu 1953 prešel v abstrakcijo ter postal pionir tega sloga na Slovenskem. Prvič je abstraktna likovna dela razstavil v Moderni galeriji v Ljubljani leta 1953 in doživel velik odpor, zlasti s politične strani, vendar je pogumno vztrajal ter postal utemeljitelj nove dobe visokega modernizma v slovenskem slikarstvu. Sredi šestdesetih let je začel slikati v slogu nove

figuralike, pri čemer je pokazal posebno družbeno angažiranost in upodabljal tudi aktualne družbenopolitične dogodke, ki so danes del zgodovine. Slogovne faze Kregarjeve umetnosti so na prvi pogled raznolike, vendar jih kot rdeča nit povezuje liričnost, pesniški instinkt in humanistično dojetje sveta, vseskozi pa je ostajal tudi izjemen kolorist.

Stane Kregar je v slovenski likovni umetnosti pustil neizbrisen pečat in se uvrstil v njen vrh, bil pa je tudi umetnostna avtoriteta in družbeno angažiran organizator. Po vrnitvi s študija se je v Ljubljani vključil v različna likovna gibanja, leta 1937 je bil med ustanovnimi člani skupine Neodvisni in kasneje tudi predsednik društva. Tudi po smrti je ostal prisoten v našem prostoru in zavesti – v galerijah in cerkvah, v umetnostni zgodovini in likovni kritiki, v knjigah o njem in knjigah, ki jih je ilustriral. Dela slikarja Staneta Kregarja lahko najdemo v različnih zbirkah doma in na tujem. Največja zbirka slikarjevih del je v Kregarjevi galeriji v Zavodu sv. Stanislava, ki je bila ustanovljena leta 1993 na osnovi del, ki so jih darovali slikarjevi dediči – sestri Cilka Kregar in Marija Šenk ter brat Ivan Kregar. Avtorja prve postavitve (1993) sta bila dolgoletna ravnateljica Narodna galerije Anica Cevc in akademik Emilijan Cevc, ki je tudi pripravil katalog (1996), avtor prenovljene postavitve (2014) in spremnih besedil pa je umetnostni zgodovinar Andrej Doblehar.